

اعتماد به احزاب سیاسی مطالعه‌ای دربارهٔ دانشجویان دکتری دانشگاه تربیت مدرس

علی ساعی^۱، فرشید خضری^۲

(تاریخ دریافت ۱۳۹۳/۰۱/۱۵، تاریخ پذیرش ۹۴/۱۰/۹۵)

چکیده

موضوع این مقاله تحلیل جامعه‌شناختی اعتماد به احزاب سیاسی و مسئلهٔ آن ناظر بر نهادینه‌نشدن احزاب سیاسی در ایران است. با الهام از نظریه‌های زتومکا و اوفه، ساختار منطقی دستگاه نظری پژوهش به این صورت فرمول‌بندی شده است: کارآمدی با شرط وجود انسجام هنجاری و شفافیت سازمانی به اعتماد به احزاب سیاسی منجر می‌شود. این استدلال از طریق گزاره‌های مشاهده‌ای ارزیابی شده است. در این تحقیق، برای داوری تجربی دربارهٔ فرضیه‌ها از روش رگرسیون استفاده شده است. جمعیت آماری این پژوهش دانشجویان دورهٔ دکتری سایت مرکزی دانشگاه تربیت مدرس هستند. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که میان اعتماد به احزاب سیاسی و ترکیب خطی متغیرهای مستقل به اندازهٔ ۰/۷۸ درصد هم‌تغییری وجود دارد. نسبتی از کل واریانس متغیر وابسته، که از طریق مشارکت نسبی متغیرهای مستقل تبیین شده است، معادل ۰/۶۰۹ درصد است. وزن کارآمدی در تبیین اعتماد به احزاب سیاسی بیشتر از دیگر متغیرهای مستقل موجود در تحلیل است.

واژگان کلیدی: احزاب سیاسی، اعتماد، اعتماد سیاسی، انسجام هنجاری، دانشجویان، شفافیت سازمانی، کارآمدی.

۱. هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس saeia@modares.ac.ir
۲. کارشناس ارشد دانشگاه تربیت مدرس farshidkhezri@gmail.com

طرح مسئله

موضوع این مقاله بررسی اعتماد^۱ به احزاب سیاسی^۲ است. در ایران، بیش از یک‌صدسال از تأسیس اولین «حزب» به‌معنای امروزی آن^۳ می‌گذرد و سلسله‌احزاب متعددی در طول سده‌ی اخیر رشد و افول کرده‌اند.^۴ با این حال، این احزاب در ایران هنوز نهادینه^۵ نشده‌اند.^۶ از علت‌های نهادینه‌نشدن احزاب می‌توان به بی‌اعتمادی^۷ شهروندان به احزاب اشاره کرد. نحوه‌ی داوری (اعتماد) شهروندان (در اینجا دانشجویان به‌مثابه‌ی شهروندان) در باب کیفیت احزاب می‌تواند معیار مهمی برای نهادینه‌شدن احزاب باشد. رابطه‌ی شهروندان با احزاب رابطه‌ای مبادله‌ای است. شهروندان برای رفع نیازهای^۸ خود به احزاب مراجعه می‌کنند. احزاب نیز برای ادامه‌ی حیات خود به مشارکت و همکاری شهروندان وابسته‌اند. در تعامل میان شهروندان و احزاب، اعتماد یا بی‌اعتمادی شهروندان شکل می‌گیرد. اگر احزاب بتوانند انتظارات را برآورده کنند، می‌توانند موجب شکل‌گیری اعتماد شوند. و در صورت برآورده‌نشدن انتظارات، بی‌اعتمادی شکل می‌گیرد (ر.ک: ساعی، ۱۳۹۰: ۱۸).

1. Trust

2. Political Party

۳. اجتماعيون عاميون و اجتماعيون اعتداليون اولین حزب‌های سیاسی ایران بودند (نظام‌مافی، ۱۳۸۱).

۴. در طول قرن اخیر، اکثر احزاب سیاسی در ایران حول محور شخصیت‌های قومی-قبیله‌ای و ایلی-عشیره‌ای شکل می‌گرفتند. در پاره‌ای موارد هم بنا به ملاحظات سیاسی-ایدئولوژیک یا براساس مصالح و منافع تعریف‌نشده و مبهم ملی-مذهبی احزابی شکل گرفته‌اند، به‌همین دلیل بسیار ناپایدار بوده‌اند (نوذری، ۱۳۸۱). یافته‌های تجربی نشان می‌دهد که در صدسال اخیر در ایران ۱۳۲ حزب تأسیس شده است و متوسط عمر آنان برابر با ۶٫۴ سال بوده است (ساعی، ۱۳۸۶).

5. Institutionalized

۶. هانتینگتون برای تحول حزب چهار مرحله را برمی‌شمارد: الف) جناح‌گرایی: در این مرحله، هم اشتراک سیاسی و هم نهادمندی در سطح پایینی قرار دارد. افراد و گروه‌ها چهارچوب‌های سنتی رفتار سیاسی را در هم می‌شکنند، ولی هنوز سازمان‌های سیاسی نوین را تحول نبخشیده‌اند. ب) دوقطبی‌شدن: این مرحله زمانی پیش می‌آید که سیاست کشور دایره‌ی بسته‌ی جناح‌گرایی انقلابی یا پارلمانی را بشکند، اشتراک سیاسی گسترش یابد، نیروهای اجتماعی تازه به صحنه‌ی سیاست پای گذارند و احزاب سیاسی از طریق پیوند سازمانی جناح‌های سیاسی یا نیروهای اجتماعی تشکیل شوند. ج) گسترش: در این مرحله، یک حزب نیرومند برای توده‌ی انبوه مردم جاذبه دارد و با سازمانی کارآمد، توده‌ها را به حزب پیوند می‌دهد. د) نهادمندی: در این مرحله، شیوه‌ی گسترش نهادمندی سیاسی، شکل نظام حزبی ناشی از آن را مشخص می‌کند. نهادمندی می‌تواند در سه شکل انجام شود: نظام تک‌حزبی، نظام دوحزبی و نظام چندحزبی (هانتینگتون، ۱۳۸۲).

7. Distrust

8. Needs

اعتماد اجتماعی^۱ جهت‌گیری اخلاقی مثبت در میان شهروندان و از پایه‌های اخلاقی جامعه دموکراتیک است. جوهر اعتماد انتظارات (اخلاقی و ابزاری) ناظر بر دیگری است. انتظار داریم روابط ما با دیگری مبتنی بر ارزش‌های اخلاقی مانند تعهد، صداقت و مسئولیت‌پذیری باشد. انتظار داریم کیفیت عملکرد دیگری متناسب با نیازهای ایمنی، شناختی و مادی زندگی ما باشد. اعتماد اجتماعی یکی از ابعاد سرمایه اجتماعی^۲ است. سرمایه اجتماعی خمیرمایه نظم در جامعه مدنی دموکراتیک است. درحقیقت، اعتماد به مثابه جهت‌گیری اخلاقی مثبت زمانی حاصل می‌شود که افراد انتظارات ارزشی خود را با کنش دیگری سازگار ارزیابی کنند (همان: ۱۹). به عقیده اکثر محققان، اعتماد به نهادهای سیاسی برای روابط پایدار اساسی است. کارکرد اعتماد این است که روابط را تسهیل و تداوم آن را بیشتر می‌کند. اعتماد شهروندان را به نهادهایی که برای آنان پایه‌گذاری شده است پیوند می‌دهد؛ بنابراین، مشروعیت و کارایی دولت دموکراتیک را افزایش می‌دهد (گامسون، ۱۹۶۸؛ برایثویت و لوی، ۱۹۹۸؛ هشرینگتون، ۱۹۹۸؛ به نقل از میشلر و رز، ۲۰۰۱).

از کارویژه‌های احزاب می‌توان به شکل‌دادن به شیوه نگرش و اعتقادات پراکنده شهروندان در چارچوب مرامی مشخص، آشناکردن شهروندان با حقوق و تکالیف آنها و بالابردن سطح دانش و آگاهی آنها از مسائل اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و تشویق به مشارکت در انتخابات، پشتیبانی از منافع فرد و جامعه در مقابل تعدی‌ها، سهل‌انگاری‌ها و قانون‌شکنی‌ها و کوشش برای وادارکردن آنها به انجام مسئولیت‌ها و تعهدهای قانونی، اخلاقی و اجتماعی نام برد (نوذری، ۱۳۸۱: ۸۳-۹۰؛ خیرآبادی، ۱۳۹۰: ۳۹).

در این پژوهش، احزاب در دو سطح مطالعه شده‌اند: احزاب به مثابه نهاد اجتماعی و احزاب به مثابه مجموعه‌ای از کنشگران. در سطح نهادی، احزاب به منزله نوعی نظام مطرح است که بر عناصر ساختاری آن تأکید می‌شود و در سطح خرد ارتباطات کنشگران احزاب با شهروندان مورد توجه قرار می‌گیرد. شهروندان در برخورد با احزاب عناصر این دو سطح را با انتظارات ارزشی خود تطبیق می‌دهند؛ اگر انتظارات خود را با رفتار کنشگران و عملکرد احزاب سازگار ارزیابی کنند به آنها اعتماد پیدا می‌کنند. در این نوع اعتماد (اعتماد اجتماعی به نهاد) اعتمادشونده صورت شخصی ندارد، بلکه اعتماد متوجه عملکرد نهادی است.

1. Social Trust
2. Social Capital

در ایران پژوهش‌های مربوط به اعتماد به احزاب بر مسئله‌مند^۱ بودن آنها دلالت دارند. برای اثبات این مدعا، می‌توان شواهد لازم را از طریق رجوع به پژوهش‌های تجربی پیشین ارائه کرد.

جدول ۱. اعتماد به احزاب سیاسی

عنوان	محقق	مراتب			
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد
اعتماد به احزاب	کمالی (۱۳۸۳)	۱۴/۳	۳۵/۱	۲۴/۸	۲۰/۶
اعتماد به احزاب	شایگان (۱۳۸۶)	۷/۸	۱۴/۴	۳۷/۶	۲۶/۲
اعتماد به احزاب	سازمان ملی جوانان (۱۳۸۷)	۱۸/۸	۳۷	۲۱/۷	۱۵/۴
اعتماد به احزاب	حیدری (۱۳۸۸)	۳۵/۱	۳۴/۳	۵۲/۲	۱۲/۵
اعتماد به احزاب	عبداللهی (۱۳۹۰)	۳۲/۱	۲۸/۹	۲۶/۶	۹

به‌استناد شواهد جدول ۱، می‌توان مسئله‌مندبودن اعتماد به احزاب سیاسی را از یافته‌های تجربی موجود استناد کرد. پژوهش حاضر درصدد است، با اتکا به نظریه‌های علمی، دریابد که چرا سطح اعتماد به احزاب پایین است؟ در پاسخ به این سؤال، دو نوع استدلال اقامه شده است: نظری و تجربی. نخست، در پرتو استدلال نظری، راه‌حل نظری مسئله ارائه و در ادامه، با استدلال تجربی درباب آن راه‌حل داوری شده است.

استدلال نظری

اعتماد به احزاب مصداقی از اعتماد اجتماعی به‌مثابه مفهومی کلی است. اعتماد اجتماعی ابعاد مختلفی دارد. یکی از ابعاد آن اعتماد اجتماعی تعمیم‌یافته^۲ است که در اینجا سطح تعامل درون‌گروهی به تعامل بین‌گروهی ارتقا می‌یابد و اعتماد به نهادها و اصناف اجتماعی در کانون توجه قرار می‌گیرد (غفاری، ۱۳۸۳: ۱۴). پس، در این مقاله، اعتماد به احزاب سیاسی مصداقی از اعتماد اجتماعی در بعد اعتماد اجتماعی تعمیم‌یافته است. در پرداختن به مسئله اعتماد می‌توان آن را با رویکردهای مختلفی بررسی کرد. یکی از این رویکردها، رویکرد نهادی^۳ است. طرفداران رویکرد نهادی این فرض را مطرح می‌کنند که اعتماد ناشی از واکنش‌های منطقی

1. Problematic
2. Generalized Social Trust
3. Institutional Approach

افراد به عملکرد نهادهای سیاسی است (مارچ، ۱۹۸۸؛ نورت، ۱۹۹۰، به نقل از بریتز، ۲۰۰۲: ۲۰۲). نهادگرایان، به طور معمول، بر اهمیت نتایج سیاسی تأکید دارند. برای آنان، اعتماد به نهادهای سیاسی تابع نتایج معطوف به عملکرد نهادهاست. اگر اعتماد امری جمعی باشد، می‌توان انتظار داشت که نهادها و ساختارهای اجتماعی، به خصوص حکومت، بر آن تأثیرگذار باشند (شارع‌پور، ۱۳۸۸: ۵). نظریه‌های زتومکا و اوفه در زمره رویکرد نهادی قرار می‌گیرند.

نظریه زتومکا: زتومکا به پنج علت ساختاری برای ظهور فرهنگ اعتماد اشاره می‌کند. اولین علت ساختاری انسجام هنجاری^۱ و، متضاد آن، هرج و مرج هنجاری، یا به تعبیر دورکیم، آنومی^۲ است. هنجارها، شامل قانون، اخلاقیات و رسوم، شالوده مستحکم حیات اجتماعی را فراهم می‌آورند و اجرای کارآمد آنها سرشت الزام‌آورشان را تضمین می‌کند. هنجارها حیات اجتماعی را آسان‌تر، منظم‌تر و پیش‌بینی‌پذیرتر می‌سازند، چون آنها طرح‌های ثابتی هستند که بایدها و نبایدها را در جامعه مشخص می‌کنند. احساس امنیت و قطعیت وجودی اعتماد پیش‌بینانه را تقویت می‌کند. علاوه بر آن، هنجارهایی اجرایی هم وجود دارند که تناسب و ارتباط مستقیم‌تری با اعتماد دارند که مستلزم صداقت، وفاداری و کنش متقابل‌اند.

دومین علت ساختاری اعتماد، پایداری نظم اجتماعی^۳ و، متضاد آن، تغییر بنیادی^۴ است. اگر شبکه گروه‌ها، انجمن‌ها، نهادها و نظام‌ها پایدار و مستمر باشد، می‌تواند مرجع محکمی را برای زندگی اجتماعی، احساس امنیت و حمایت فراهم کند.

سومین عامل ساختاری اعتماد مربوط به شفافیت سازمان اجتماعی^۵ و، متضاد آن، رازداری و پنهان‌کاری گسترده سازمان است. دسترسی به اطلاعات مربوط به عملکرد، کارآیی، پیشرفت و نیز ناکامی‌ها و آسیب‌شناسی‌های انجمن‌ها، نهادها و نظام‌ها نوعی احساس امنیت و پیش‌بینی‌پذیری به وجود می‌آورد. اگر ساختار، علت وجودی، اصول فعالیت و نتایج این سازمان‌ها قابل مشاهده باشد، آزادانه گزارش شود، برای نظارت و بازبینی در دسترس باشد و درک آن آسان باشد، آن‌گاه مردم حاضر خواهند بود با اعتماد با آنها ارتباط برقرار کنند.

چهارمین عامل ساختاری، انس و آشنایی یا، متضاد آن، بیگانه‌بودن محیطی است که مردم در آن دست به کنش می‌زنند.

1. Normative Coherence
2. Anomie
3. Stability of Social Order
4. Radical Change
5. Transparency of the social organization

پنجمین شرط ساختاری، مربوط به پاسخگویی^۱ سازمان درقبال مردم یا دیگر نهادهاست که درمقابل این، خودسری^۲ و مسئولیت‌ناپذیری قرار می‌گیرد. اگر سازمانی در دسترس و دارای نهادهایی با کارکرد مناسب باشد که معیارها را تعیین کند، بازبینی‌ها و کنترل‌های لازم را درباره‌ی رفتار و عملکرد کارکنان و همکاران خود به‌عمل بیاورد، خطر سوءاستفاده تخفیف می‌یابد و انتظام رویه‌ها نیز تضمین می‌شود. اگر مردم بتوانند زمانی که حقوقشان از طرف سازمان به‌رسمیت شناخته نشده یا تعهدات دیگران درقبال آنها نادیده گرفته شده باشد، در مقام حل مشکل، به چنین نهادهایی متوسل شوند، در آن صورت، به نوعی بیمه یا گزینه‌ی حامی و پشتیبان دست خواهند یافت و در نتیجه، احساس امنیت بیشتری خواهند کرد (زومکا، ۱۳۸۴: ۲۱۶-۲۲۳).

زومکا، صرف‌نظر از تشریح فرهنگ اعتماد و ساختار مرتبط با آن، اعتماد را مبتنی بر سه عنصر حسن شهرت، کارآمدی و ظواهر نیز می‌داند. حسن شهرت عبارت است «از ثبت عملکرد کنشگران در دو سطح فردی و نهادی». زومکا کارآمدی را این‌گونه تعریف می‌کند: «کارآمدی متوجه کردار واقعی، رفتار حال حاضر و نتایج به دست آمده فعلی امین است. به عبارت دیگر، کارآمدی به عملکرد و وضعیت حال حاضر فرد و سازمان برمی‌گردد». منشأ سوم اعتماد از این دیدگاه ظاهر افراد است. داشتن ظاهر مناسب نیز می‌تواند منبع اعتماد باشد (همان: ۷۱).

نظریه‌ی اوفه: به‌نظر اوفه، اگر نهادها به‌خوبی طراحی شوند، می‌توانند زمینه‌ساز اعتماد به افرادی باشند که هرگز با آنها تماس نداشته‌ایم و هیچ پیوند اجتماعی مشترکی با آنها نداریم. او بر تحلیل منابع هنجاری نهادها تمرکز کرده است. منابع هنجاری نهادها، عمومیت، بی‌طرفی، صحت و پاک‌دامنی روش‌های خود را به‌وضوح ابلاغ می‌کنند. نهادها اطمینان می‌دهند که مسئولیت منافع گوناگون جامعه، چنانچه در معرض خطر افتد، به‌عهده‌ی نظام سیاسی است. پس، نهادها خنثی نیستند. اعتماد سیاسی نه کور و نه خودکار است، بلکه به عملکرد نهادها وابسته است که به‌طور مؤثر اجازه می‌دهند شهروندان اهداف نهایی نهادها را بدانند و دنبال کنند. در این زمینه، قوانین دموکراتیک، از جمله بی‌طرفی در انتخابات، پاک‌دامنی در استفاده از منابع عمومی، برابری در مقابل قانون و دسترسی برابر به عدالت و تمام انتظارات اجتماعی تولیدشده بر رابطه‌ی شهروندان با حکومت تأثیر می‌گذارد. بنابراین، اعتماد سیاسی، مبتنی بر انسجام هنجاری نهادها و نتایج عملکرد نهادها، عمیقاً تحت تأثیر میزان ارزیابی شهروندان قرار می‌گیرد (تاجبخش، ۱۳۸۴: ۲۴۰-۲۴۸). اوفه از ارزش‌هایی نام می‌برد که افرادی که در نهادها فعالیت

1. Responsibility

2. Arbitrariness

می‌کنند بایست آنها را رعایت کنند تا بتوانند اعتماد افرادی را جلب کنند که با آنها سروکار دارند. ارزش‌های اعتمادآفرین نهادها به شرح ذیل است:

عدالت	حقیقت	
انصاف	حقیقت‌گویی	منفعل
همبستگی	وفایی به عهد	فعال

ارزش اعتمادآفرینی نهادها (اوفه، ۱۹۹۹؛ تاجبخش، ۱۳۸۴)

۱. نهادها اعتماد را تعمیم می‌دهند، چون اعضای خود را به فضیلت حقیقت‌گویی پایبند می‌سازند. حقیقت‌گویی اعتمادساز اصلی در بسیاری از الگوهای نهادی است. ۲. وفای به عهد، به ویژه فضیلت محترم‌شمردن قراردادهای تأثیری جدی در اعتماد افراد به نهادها دارد. ۳. نهادهایی که عملکردی منصفانه دارند نیز به تعمیم اعتماد کمک می‌کنند. برابری در مقابل قانون و مساوات در مشارکت، نمونه‌های استاندارد انصاف به‌شمار می‌آیند. ۴. سنگ‌بنای پتانسیل اعتمادآفرینی همبستگی است (تاجبخش، ۱۳۸۴: ۲۵۶).

توانایی تعمیم نهادها تأثیر دوسویه دارد. اگر استنباط این باشد که رژیم‌های نهادی برطبق چهار معیار کلی پیش‌گفته نسبتاً خوب عمل می‌کنند، روابط افقی و عمودی می‌تواند شکوفا شود. در نتیجه، شهروندان همدیگر را عناصر تشکیل‌دهنده جامعه می‌شناسند و به یکدیگر اعتماد می‌کنند (همان: ۲۵۶).

اکنون، بر مبنای استدلال‌های نظری مطرح‌شده، دستگاه نظری متناسب با مسئله این پژوهش را می‌سازیم^۱ و تبیین نظری اعتماد به احزاب را اقامه می‌کنیم. ساختار منطقی دستگاه این نوشتار به این صورت است:

(اعتماد به احزاب سیاسی) \supset (شفافیت سازمانی * انسجام هنجاری) \supset (کارآمدی)

منطق استدلال نظری بدین صورت است که کارآمدی، با شرط وجود انسجام هنجاری و شفافیت سازمانی، به اعتماد به احزاب منجر می‌شود. در دستگاه نظری ساخته‌شده از تمام علت‌های تبیین‌کننده اعتماد در نظریه‌ها استفاده نمی‌شود، بلکه با توجه به مسئله پژوهش از طریق بازسازی عقلانی- مفهومی نظریه‌های موجود، دستگاه معرفتی تلفیقی‌ای ساخته شده است. از نظریه زومکا علت‌های تبیین‌کننده کارآمدی، انسجام هنجاری و شفافیت سازمانی و از

1. Constructing

نظریه‌ی اوفه نیز علت تبیین‌کننده‌ی کارآمدی استخراج شده است. این دستگاه بنیان نظری پژوهش است که راه‌حل نظری پژوهش از آن بیرون می‌آید.

فرضیه‌های پژوهش

در اینجا بر مبنای منطق قیاسی - قانونی فرضیه‌های مقاله به این صورت استنتاج می‌شود:

فرضیه اول: اگر میزان درک از کارآمدی احزاب بیشتر باشد، آن‌گاه میزان اعتماد به احزاب نیز افزایش می‌یابد.

فرضیه دوم: اگر میزان درک از انسجام هنجاری احزاب بیشتر باشد، آن‌گاه میزان اعتماد به احزاب نیز افزایش می‌یابد.

فرضیه سوم: اگر میزان درک از شفافیت سازمانی احزاب بیشتر باشد، آن‌گاه میزان اعتماد به احزاب نیز افزایش می‌یابد.

فرضیه ترکیبی: اعتماد به احزاب تابعی از ترکیب متغیرهای علی ناظر بر درک از کارآمدی، درک از شفافیت سازمانی و درک از انسجام هنجاری است؛ به گونه‌ای که هرچه درک از کارآمدی، درک از شفافیت سازمانی و درک از انسجام هنجاری احزاب بیشتر باشد، اعتماد به احزاب نیز بیشتر می‌شود.

چارچوب روش‌شناسی

تعریف و نحوه‌ی سنجش مفاهیم: تعریف عملیاتی مفاهیم گذر از سطح نظری به سطح تجربی را امکان‌پذیر می‌سازد. در سطح نظری، مفاهیم فرضیات انتزاعی هستند. تطبیق این مفاهیم با واقعیت نیازمند تعریف و تبدیل آنها به سنجه‌های قابل مشاهده است. بر اساس این قاعده، مفاهیم مورد استفاده در فرضیه‌ها را تعریف کرده‌ایم.

اعتماد اجتماعی: اعتماد اجتماعی جهت‌گیری اخلاقی مثبت در میان شهروندان است. اعتماد اجتماعی دارای ابعاد مختلف است. باین‌حال، در این پژوهش اعتماد مورد نظر ما حاوی دو بعد است: ۱. اعتماد بین‌شخصی ۲. اعتماد نهادی.

اعتماد بین‌شخصی: مبتنی بر روابط بین‌فردی و چهره‌به‌چهره در فضای کنشی محدود است. این نوع اعتماد در تعامل با کنشگران احزاب سیاسی تجلی پیدا می‌کند. کادرها عادی، شورای مرکزی، سخنگو، رؤسا، دبیرکل دفتر سیاسی و رهبری احزاب معرف کنشگران احزاب سیاسی تعریف شده‌اند.

جدول ۲. معرف‌های اعتماد بین‌شخصی

- اعتماد به احساس وظیفه و دلسوزی کارگزاران احزاب نسبت به مردم؛ - اعتماد به ترجیح‌دادن منافع ملی بر منافع حزبی کارگزاران احزاب.	ویژگی‌های تعهد عمومی
- اعتماد به تخصص و مهارت لازم کارگزاران احزاب برای انجام وظایف؛ - اعتماد به تجربه و پختگی کارگزاران احزاب برای انجام وظایف؛ - اعتماد به توان اجرایی بالای کارگزاران احزاب.	ویژگی‌های تخصص
- اعتماد به تدبیر و دوراندیشی کارگزاران احزاب برای حل مشکلات؛ - اعتماد به کارگزاران احزاب جهت ارائه راه‌حل‌های مناسب در مواجهه با مشکلات جامعه؛ - اعتماد به کارگزاران احزاب جهت استفاده درست از امکانات کشور؛ - اعتماد به خلاقیت و نوآوری کارگزاران احزاب در اداره امور کشور.	ویژگی‌های تدبیر
- اعتماد به کارگزاران احزاب جهت داشتن صداقت و درست‌کاری؛ - اعتماد به کارگزاران احزاب جهت داشتن روحیه خدمت‌گذاری به مردم؛ - اعتماد به پایبندی به قول و قرار کارگزاران احزاب.	ویژگی‌های فردی و اخلاقی

اعتماد نهادی: اعتماد نهادی حامل شبکه‌های موجود در سطوح فرافردی است؛ به گونه‌ای که اعتماد به اشخاص جای خود را به اعتماد به مقوله‌های اجتماعی انتزاعی‌تر مانند گروه‌ها، نهادها و اصناف اجتماعی می‌دهد. حوزه تعامل و ارتباط در اینجا از سطح روابط و تعامل درون گروهی به تعامل بین‌گروهی و نهادی ارتقا می‌یابد. در این پژوهش، منظور ما از اعتماد نهادی اعتماد شهروندان به نهاد احزاب سیاسی است.

جدول ۳. معرف‌های اعتماد نهادی

- اعتماد به حمایت احزاب از حقوق شهروندی؛ - اعتماد به احزاب درباره اینکه با کسب اطلاع و نظر شعبه‌های خود در استان‌ها، به معرفی نامزدهای انتخاباتی اقدام می‌کنند؛ - اعتماد به احزاب از جهت اینکه از مطالبات، مسائل، تقاضاهای اجتماعی و افکار عمومی در جامعه آگاهی دارند؛ - اعتماد به احزاب از جهت اینکه مطالبات، مسائل، تقاضاهای اجتماعی و افکار عمومی را به دولت انتقال می‌دهند؛ - اعتماد به احزاب از جهت اینکه برنامه منظمی برای کسب قدرت و در اختیار گرفتن پست‌های قوه مقننه و مجریه از طریق وارد ساختن نمایندگان متعهد خود در پست‌های مذکور دارند؛ - اعتماد به اینکه احزاب نحوه مشارکت در فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی را به اعضای خود و مردم آموزش می‌دهند؛

اعتماد به احزاب سیاسی "مطالعه‌ای درباره‌ی دانشجویان دکتری دانشگاه تربیت مدرس"

- اعتماد به اینکه احزاب مهم‌ترین نهاد در ایران هستند که می‌توانند مردم را برای مشارکت در فعالیت‌های سیاسی از جمله انتخابات بسیج کنند؛ - اعتماد به احزاب در جهت رقابتی کردن فضای سیاسی در ایران؛ - اعتماد به احزاب به‌عنوان نهاد اصلی دموکراسی در ایران؛ - اعتماد به احزاب در جهت اینکه از تشنج‌آفرینی سیاسی و تشویش افکار عمومی خودداری می‌کنند؛ - اعتماد به اینکه احزاب سیاسی اعضای خود را از میان مردم و نخبگان جامعه می‌گیرند.

کارآمدی: کارآمدی متوجه عملکرد واقعی و نتایج به‌دست‌آمده از فعلی امین (احزاب) است و ارتباط نزدیکی با مفاهیمی چون کارآیی و اثربخشی دارد.

جدول ۴. معرفی‌های کارآمدی

- آموزش نحوه‌ی مشارکت در فعالیت‌های سیاسی به اعضای خود؛ - داشتن برنامه برای کسب پست‌های اجرایی و قانون‌گذاری؛ - داشتن رسانه‌های مختلف برای اطلاع‌رسانی مواضع خود به مردم.	بعد درون‌سازمانی
- آوردن شهروندان به پای صندوق‌های رأی؛ - انتقال مطالبات و تقاضاهای مردم به عرصه‌های سیاست‌گذاری و اجرایی؛ - توزیع منابع جامعه به‌صورت عادلانه؛ - آشناسازی مردم با حقوق خود.	بعد برون‌سازمانی در ارتباط با شهروندان
- انتقاد از سیاست‌های نامناسب دولت و حزب حاکم؛ - ایجاد مشروعیت سیاسی؛ - ایجاد شایسته‌سالاری در نظام سیاسی؛ - ممانعت از حضور نظامیان در عرصه‌های سیاسی و اقتصادی.	بعد برون‌سازمانی در ارتباط با نظام سیاسی

انسجام هنجاری: انسجام هنجاری مبین وضعیتی است که در آن، احزاب آنچه را که باید یا نباید انجام دهند مشخص کرده باشند و تصور روشنی از هنجارها، قوانین، آداب و رسوم و اصول اخلاقی داشته باشند.

جدول ۵. معرفی‌های انسجام هنجاری

- فعالیت‌های احزاب براساس قوانین و مقررات روشن صورت می‌گیرد؛ - اعضای احزاب به اصول، برنامه‌ها، اهداف و سیاست‌های حزبی پایبند هستند؛ - احزاب در هنگام انتخابات از تخریب احزاب رقیب خودداری می‌کنند؛ - احزاب به قوانین انتخاباتی هنگام انتخابات پایبند هستند؛ - احزاب در پیگیری و اجرای برنامه‌هایشان استمرار و دوام دارند؛ - احزاب در ایران از ثبات برخوردارند.

شفافیت سازمانی: شفافیت سازمانی عبارت است از دسترسی به اطلاعات درباب عملکرد، قابلیت و توانایی‌ها، سطوح پیشرفت و همچنین موانع و محدودیت‌های احزاب سیاسی.

جدول ۶. معرفی‌های شفافیت سازمانی

- عضوگیری درمیان احزاب با توجه به اصول مشخص انجام می‌شود؛   - احزاب به دور از جریان‌های خارجی شکل گرفته‌اند؛   - احزاب مواضع خود را به طور شفاف برای مردم بیان می‌کنند؛   - بودجه‌ای که احزاب می‌گیرند براساس قوانین است؛   - مجموعه کارگزاران احزاب اطلاعات مربوط به عملکرد خود را در اختیار مردم قرار می‌دهند؛   - احزاب از هیچ‌گونه پشتوانه مادی غیرقانونی مانند بانک‌داران، تجار و بازاریان برخوردار نیستند؛   - احزاب هیچ‌گونه وابستگی به قدرت‌های داخلی مانند نظامیان و دولت ندارند؛   - اگر درمیان رهبران و اعضای احزاب رسوایی‌ای مانند رسوایی مالی یا اخلاقی اتفاق بیفتد، اطلاع کافی را به اعضای حزب و مردم ارائه می‌کنند؛   - اگر در جمهوری اسلامی احزاب دچار تخلف، از جمله تخلفات مالی شوند، قانون با آنها برخورد می‌کند.

روش پژوهش

روش این پژوهش فازی است، به این صورت که داده‌ها به صورت فازی گردآوری شده‌اند، اما بر مبنای داده‌های فازی، رگرسیون ساده اجرا شده است. عنصر کلیدی در روش فازی تابع عضویت فازی و درجه‌بندی میزان عضویت در یک مجموعه است. در روش‌شناسی فازی، همه‌چیز به‌طور نسبی بین صفر و یک درجه‌بندی می‌شود و حقیقت چیزی بین صفر و یک است. درجه عضویت اعضای یک مجموعه، ارزش‌هایی را در بازه صفر و یک اختیار می‌کند؛ مثلاً، ارزش یک مبین عضویت کامل و ارزش صفر به معنای عدم عضویت کامل است (ر.ک: ساعی، ۱۳۸۸).

در روش فازی، مفهوم مورد سنجش به مثابه مجموعه فازی در نظر گرفته می‌شود؛ آن‌گاه، نوع و میزان عضویت اعضا در آن مجموعه تحلیل می‌شود. در این روش، صدق یک گزاره در بازه صفر و یک فرض می‌شود. درجه عضویت در مجموعه گزاره‌های فازی مبتنی بر ارزش‌های صفر و یک است. ارزش‌های زبانی کاملاً صادق، بینابین و کاملاً غیرصادق به منزله ارزش‌هایی نسبت داده شده در بازه صفر و یک تعبیر می‌شوند. داوری تجربی فازی درباب فرضیه‌های مبتنی بر درجه صدق یا کذب عضویت در مجموعه است. درجه عضویت اعضای یک مجموعه، ارزش‌هایی را در بازه صفر و یک اختیار می‌کند؛ داوری تجربی مبین درجه تطابق شواهد تجربی در بازه صفر و یک با فرضیه است. ارزش یک مبین تطابق کامل و ارزش صفر به معنای عدم تطابق

کامل است. داوری فرضیه نیازمند برساختن^۱ تابع عضویت فازی است که این تابع از طریق فازی سازی مفاهیم، عملیاتی می‌شود (همان). در این پژوهش، درجه‌های فازی مفاهیم بر مبنای ارزش‌های جدول ۷ تعیین شده است:

جدول ۷. ارزش‌های فازی (ریگین، ۲۰۰۸: نقل از ساعی، ۱۳۸۸)

درجه‌بندی	برچسب زبانی
.۹۹	عضویت کامل ^۲
.۷۵	بیشترین درون مجموعه ^۳
.۵۰	نقطه‌گذار ^۴
.۲۵	بیشتر بیرون از مجموعه ^۵
۰/۱	عدم عضویت کامل ^۶

به استناد جدول ارزش، برای هر یک از مفاهیم به شرح زیر مقیاس فازی ساخته شده است:

اعتماد	عضویت کامل در مجموعه اعتماد (۰,۹۹)، عمدتاً عضو در مجموعه اعتماد (۰,۷۵)، نقطه گذار (۰,۵۰)، عمدتاً غیرعضو در مجموعه اعتماد (۰,۲۵)، عدم عضو در مجموعه اعتماد (۰,۰۱)
شفافیت سازمانی	عضویت کامل در مجموعه شفافیت (۰,۹۹)، عمدتاً عضو در مجموعه شفافیت (۰,۷۵)، نقطه گذار (۰,۵۰)، عمدتاً غیرعضو در مجموعه شفافیت (۰,۲۵)، عدم عضو در مجموعه شفافیت (۰,۰۱)
انسجام هنجاری	عضویت کامل در مجموعه انسجام (۰,۹۹)، عمدتاً عضو در مجموعه انسجام (۰,۷۵)، نقطه گذار (۰,۵۰)، عمدتاً غیرعضو در مجموعه انسجام (۰,۲۵)، عدم عضو در مجموعه انسجام (۰,۰۱)
کارآمدی	عضویت کامل در مجموعه کارآمدی (۰,۹۹)، عمدتاً عضو در مجموعه کارآمدی (۰,۷۵)، نقطه گذار (۰,۵۰)، عمدتاً غیرعضو در مجموعه کارآمدی (۰,۲۵)، عدم عضو در مجموعه کارآمدی (۰,۰۱)

1. Construction
2. Full Membership
3. Mostly in
4. Cross- over Point
5. Mostly out
6. Full non Membership

جمعیت آماری

جمعیت آماری این پژوهش، مجموعه دانشجویان دوره دکتری سایت مرکزی دانشگاه تربیت مدرس است. محدودیت‌های خاص حاکم بر این پژوهش، از جمله کمبود امکانات مالی، گستردگی و فقدان دسترسی به جامعه آماری موجب شده است که انتخاب و بررسی حجم نمونه متناسب با جامعه آماری میسر نباشد. در چنین وضعیتی، روش نمونه‌گیری غیراحتمالی^۱ صادق است. در این روش، مهم‌ترین سؤال روش‌شناختی این است که با چه تعداد از واحدهای تجربی می‌توان درباب نظریه داوری کرد. در پاسخ می‌توان گفت که می‌توانیم معیار انتخاب واحدهای تجربی را تعداد متغیرها قرار دهیم. با استناد به این معیار، در موقعیتی که دستیابی به واحدهای تجربی کثیر امکان‌پذیر نباشد، می‌توان به‌ازای هر متغیر، دست‌کم یک‌صد مورد را در نظر گرفت (ساعی، ۱۳۸۶: ۱۹۶). با توجه به اینکه تعداد متغیرهای این پژوهش سه متغیر کارآمدی، انسجام هنجاری و شفافیت است، سیصد نمونه برای پژوهش در نظر گرفته شده است. برای نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری سهمیه‌بندی استفاده شده است. به‌این‌ترتیب، ابتدا تعداد دانشجویان براساس دانشکده مشخص شد و بعداً براساس سهم هر دانشکده اطلاعات از آنان گردآوری شده است.

اعتبار معرفت‌ها: در این پژوهش، جهت حصول اطمینان از اعتبار پرسش‌نامه، از اعتبار محتوایی استفاده شده است. برای این منظور، علاوه بر استاد راهنما و مشاور، پرسش‌نامه به‌نظر یکی از استادان^۲ رسید و راهنمایی‌های لازم دریافت شد. برای سنجش مقیاس‌های مورد استفاده در تحقیق نیز از روش ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. به‌همین‌منظور، بعد از ساختن و تدوین پرسش‌نامه اولیه، آزمون مقدماتی با نمونه‌ای بیست‌نفری انجام گرفت، سپس، بر مبنای اطلاعات جمع‌آوری شده در آزمون مقدماتی، جهت انجام آزمون پایایی، سؤالات تحقیق و مجموعه گویه‌ها تحت بررسی قرار گرفت. سپس، با محاسبه ضرایب هریک از شاخص‌ها، برخی گویه‌ها که ضریب آلفای مقیاس را کاهش دادند از مقیاس حذف شدند. با توجه به نتایج حاصل از پرسش‌نامه اصلی، مجدداً پایایی گویه‌ها تحت آزمون قرار گرفت که نتایج این آزمون در جدول ۸ آمده است.

1. None-Probability Sampling

۲. دکتر غفاری، استاد دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.

جدول ۸. ضریب آلفای کرونباخ

شاخص	ضریب آلفای کرونباخ
اعتماد بین شخصی	۰,۷۰
اعتماد نهادی	۰,۸۴
شفافیت سازمانی	۰,۷۶
انسجام هنجاری	۰,۷۵
کارآمدی	۰,۹۴

تحلیل تجربی

در این بخش، ابتدا چگونگی توزیع داده‌های تجربی تحلیل و در ادامه، از طریق گزاره‌های مشاهده‌ای، درباب صدق یا کذب تبیین نظری استدلال تجربی اقامه شده است. در تحلیل تبیینی، راه‌حل نظری مسئله از طریق گزاره‌های مشاهده‌ای تحت آزمون تجربی قرار می‌گیرد.

تحلیل توصیفی

داده‌های تجربی نشان می‌دهد ۶۸ درصد از پاسخگویان مرد و ۳۲ درصد زن بوده‌اند؛ ۷۱/۷ درصد از آنها مجرد، ۲۸ درصد متأهل و ۰/۰۳ درصد نیز متارکه کرده بودند؛ توزیع دانشجویان براساس دانشکده به این شرح است: ۳۳ درصد فنی‌مهندسی، ۲۸ درصد علوم انسانی، ۱۷/۳۰ درصد علوم پزشکی، ۱۱/۷ درصد علوم پایه و ۹/۷ درصد هنر. از نظر توزیع سنی، ۷۴ درصد در گروه سنی ۲۴-۲۸؛ ۱۹/۳ درصد در گروه سنی ۲۸-۳۲؛ ۳/۷ درصد در گروه سنی ۳۲-۳۶؛ ۱ درصد در گروه سنی ۳۶-۴۰؛ ۱/۳ درصد در گروه سنی ۴۰-۴۴؛ و ۰/۰۷ درصد در گروه سنی ۴۴ به بالا قرار داشته‌اند.

اعتماد به احزاب: اعتماد به احزاب در سطح بین شخصی، نهادی و اعتماد کل ارزیابی شده است. **اعتماد به کارگزاران احزاب:** اولین معرف تجربی اعتماد بین شخصی است که طی آن اعتماد به کنشگران احزاب مطالعه شده است. داده‌های تجربی این متغیر در جدول ۹ آمده است.

جدول ۹. شاخص اعتماد به کارگزاران احزاب

بی پاسخ	۰/۹۹	۰/۷۵	۰/۵	۰/۲۵	۰/۰۱	گفتارهای ناظر بر اعتماد به کارگزاران احزاب
۰	۰	۳	۲۰	۳۶,۳	۴۰,۷	اعتماد به احساس وظیفه و دلسوزی کارگزاران احزاب
۰	۰,۷	۵,۳	۱۷,۷	۳۲,۷	۴۲,۷	اعتماد به ترجیح دادن منافع ملی به منافع حزبی کارگزاران احزاب.
۰	۱	۲,۳	۲۷,۷	۳۴	۳۵	اعتماد به تخصص و مهارت لازم کارگزاران احزاب
۰	۰,۳	۶,۷	۳۰	۳۶,۳	۲۶,۷	اعتماد به تجربه کارگزاران احزاب برای انجام مطلوب وظیفه
۰	۰,۷	۵,۷	۲۶	۳۴	۳۳,۷	اعتماد به توان اجرایی کارگزاران احزاب
۰	۰,۷	۴	۱۵,۳	۳۱,۳	۴۸,۷	اعتماد به تدبیر و دوراندیشی کارگزاران احزاب
۰,۳	۰	۵	۲۴,۷	۳۶,۳	۳۳,۷	اعتماد به کارگزاران احزاب جهت ارائه راه‌حل‌های مناسب
۰	۰,۷	۱,۷	۱۶	۴۲,۷	۳۹	اعتماد به کارگزاران احزاب جهت استفاده درست از امکانات
۰,۷	۱	۳,۳	۱۸,۷	۳۲	۴۴,۳	اعتماد به خلاقیت و نوآوری کارگزاران احزاب
۰	۰	۴,۷	۱۹,۷	۲۶	۴۹,۷	اعتماد به صداقت و درستکاری کارگزاران احزاب
۰	۰,۷	۴,۳	۲۰,۷	۲۹,۷	۴۴,۷	اعتماد به روحیه خدمت‌گزاری کارگزاران احزاب
۰	۰	۳	۱۱	۲۵,۳	۶۰,۷	اعتماد به پایبندی کارگزاران احزاب به قول و قرارها
۰/۰۸	۰/۴۸	۴/۰۸	۲۰/۶	۳۳/۵	۴۶/۶	شاخص اعتماد به کارگزاران احزاب

شواهد جدول شماره ۹ نشان می‌دهد که ۴۶/۶ درصد از پاسخگویان در مجموعه عدم عضو قرار دارند و به همین ترتیب ۳۳/۵ درصد در مجموعه عمدتاً غیر عضو، ۲۰/۶ درصد در مجموعه نقطه‌ی گذار، ۴/۰۸ درصد در مجموعه عمدتاً عضو و ۰/۴۸ درصد در مجموعه عضویت کامل در مجموعه اعتماد به کارگزاران احزاب قرار دارند.

اعتماد به احزاب سیاسی "مطالعه‌ای درباره‌ی دانشجویان دکتری دانشگاه تربیت مدرس"

جدول ۱۰. شاخص اعتماد به نهاد احزاب

۰/۹۹	۰/۷۵	۰/۵	۰/۲۵	۰/۰۱	گفتارهای ناظر بر اعتماد به نهاد احزاب
۱,۷	۶,۷	۲۹	۲۵,۳	۳۷,۳	اعتماد به حمایت احزاب از حقوق شهروندی
۱,۳	۱۰	۲۶,۱	۳۰,۸	۳۱,۸	اعتماد به احزاب از جهت داشتن شعب در دیگر استان‌های کشور
۰,۳	۱۹,۳	۲۶	۳۰,۳	۲۴	اعتماد به احزاب از جهت آگاهی‌داشتن از مطالبات، مسائل و افکار عمومی جامعه
۱	۱۰	۳۲,۳	۲۵,۷	۳۱	اعتماد به احزاب از جهت انتقال مطالبات، مسائل و افکار عمومی به دولت
۲,۷	۱۴	۲۹,۳	۳۴,۷	۴۱,۳	اعتماد به احزاب در باب داشتن برنامه منظم جهت کسب قدرت
۱	۳,۷	۱۹,۳	۳۴,۷	۴۱,۰۳	اعتماد به احزاب در باب آموزش اعضای خود
۳,۳	۱۴,۳	۴۰,۷	۲۱,۳	۴۰,۷	اعتماد به احزاب از جهت مهم‌ترین نهاد برای بسیج سیاسی مردم
۵,۷	۲۸,۳	۲۶,۳	۲۲,۷	۲۸,۳	اعتماد به احزاب از جهت رقابتی‌کردن فضای سیاسی کشور
۵	۱۰,۷	۱۷,۷	۲۴,۴	۴۲,۱	اعتماد به احزاب به‌مثابه‌ی نهاد اصلی دموکراسی
۳,۳	۶,۷	۲۱,۷	۳۵	۳۳,۳	اعتماد به احزاب از جهت خودداری از تنش‌آفرینی سیاسی
۰,۳	۵,۳	۱۷,۷	۲۸	۴۸,۷	اعتماد به احزاب از جهت انتخاب اعضای خود در میان مردم و نخبگان
۳	۵,۴	۲۸,۸	۳۵,۱	۲۷,۸	اعتماد به احزاب از جهت صرف بودجه در امور داخلی خود
۳	۱۰	۱۷,۷	۲۶,۷	۴۲,۷	اعتماد به احزاب از جهت مهم‌ترین نهاد نماینده مردم در حکومت
۳	۱۰	۱۷/۷	۲۶/۷	۴۲/۷	شاخص اعتماد به نهاد احزاب

شواهد جدول ۱۰ نشان می‌دهد ۴۲/۷ درصد عدم‌عضو در مجموعه اعتماد، ۲۶/۷ درصد عمدتاً غیرعضو در مجموعه اعتماد، ۱۷/۷ درصد در نقطه‌گذار، ۱۰ درصد عمدتاً عضو در مجموعه اعتماد و ۳ درصد عضویت کامل در مجموعه اعتماد به نهاد احزاب قرار دارند. همان‌طور که شواهد جدول‌های ۹ و ۱۰ نشان می‌دهد بیشتر پاسخگویان در دو مجموعه عدم‌عضو در مجموعه اعتماد و عمدتاً غیرعضو در مجموعه اعتماد قرار دارند.

جدول ۱۱. شاخص شفافیت سازمانی

۰/۹۹	۰/۷۵	۰/۵	۰/۲۵	۰/۰۱	گفتارهای ناظر بر شفافیت سازمانی
۰,۳	۱۰,۷	۲۸	۲۷,۷	۳۰,۷	اعتماد به احزاب از جهت عضوگیری با توجه به اصول مشخص
۴	۹,۷	۳۶,۵	۲۵,۴	۲۴,۴	اعتماد به احزاب از جهت شکل‌گیری آنان به دور از جریان‌های خارجی
۱,۳	۵,۷	۱۶,۳	۳۷,۳	۳۹,۳	اعتماد به احزاب از جهت بیان مواضع خود به‌طور شفاف
۰,۷	۷	۲۵	۳۲,۷	۳۴,۷	اعتماد به احزاب از جهت گرفتن بودجه براساس قانون
۱	۲	۱۵,۸	۳۲,۲	۴۹	اعتماد به احزاب از جهت در اختیار قرار دادن اطلاعات مربوط به عملکرد خود
۰	۱,۳	۱۱,۳	۳۸,۳	۴۹	اعتماد به احزاب از جهت بیان شفاف و صادقانه برنامه‌ها و طرح‌های خود
۰,۷	۵,۳	۱۳,۳	۲۳	۵۷,۷	اعتماد به احزاب از جهت عدم استفاده از پشتوانه‌های غیرقانونی
۲	۱	۱۳	۲۰	۶۰	اعتماد به احزاب از جهت عدم وابستگی به قدرت‌های داخلی مانند نظامیان و ...
۰,۳	۲	۱۳,۷	۲۶	۵۸	اعتماد به احزاب از جهت عدم استفاده از رانت‌های دولتی
۰,۳	۲,۷	۸	۱۸,۷	۷۰,۳	اعتماد به احزاب از جهت اطلاع‌رسانی در مورد رسوایی‌های اخلاقی یا مالی رهبران و اعضای خود
۰,۳	۱,۷	۹	۲۵	۶۴	اعتماد به احزاب از جهت اطلاع‌رسانی در زمینه برنامه‌های اشتباه خود
۱	۵,۷	۲۰,۱	۲۶,۸	۴۶,۵	اعتماد به قانون از جهت برخورد با تخلف احزاب
۱	۴/۵	۱۷/۵	۲۷/۷	۴۸/۶	شاخص شفافیت سازمانی

شواهد جدول شماره ۱۱ نشان می‌دهد که ۴۸/۶ درصد از پاسخگویان در مجموعه عدم عضو قرار دارند و به همین ترتیب ۲۷/۷ درصد در مجموعه عمدتاً غیر عضو، ۱۷/۵ درصد در مجموعه نقطه‌ی گذار، ۴/۵ درصد در مجموعه عمدتاً عضو و ۱ درصد در مجموعه عضویت کامل در مجموعه شفافیت سازمانی قرار دارند.

اعتماد به احزاب سیاسی "مطالعه‌ای درباره‌ی دانشجویان دکتری دانشگاه تربیت مدرس"

جدول ۱۲. شاخص انسجام هنجاری

۰/۹۹	۰/۷۵	۰/۵	۰/۲۵	۰/۰۱	گفتارهای ناظر بر انسجام هنجاری
۲	۱۰	۲۸	۳۰,۳	۲۹,۷	اعتماد به احزاب از جهت استمرار برنامه‌هایشان
۲,۷	۷,۳	۲۵,۳	۲۹,۳	۳۵,۳	اعتماد به احزاب از جهت داشتن قدرت کافی برای اجرای برنامه‌هایشان
۳	۸	۲۱,۷	۲۷,۳	۴۰	اعتماد به احزاب از جهت داشتن ثبات
۱	۵,۳	۲۳,۷	۳۷	۳۳	اعتماد به احزاب از جهت مبتنی بودن فعالیت‌هایشان بر اساس قوانین روشن
۱,۳	۱۰,۳	۲۴,۷	۳۶,۷	۲۷	اعتماد به احزاب از جهت پایبند بودن اعضای آنان به برنامه‌ها، اهداف و سیاست‌های حزبی
۰	۱	۱۳,۷	۲۲,۳	۶۳	اعتماد به احزاب از جهت عدم تخریب احزاب رقیب در زمان انتخابات
۱,۷	۴,۴	۲۱,۱	۲۹,۵	۴۳,۳	اعتماد به احزاب از جهت پایبندی به قوانین انتخاباتی
۱/۶	۶/۶	۲۲/۶	۳۰/۴	۳۸/۷	شاخص انسجام هنجاری

شواهد جدول شماره ۱۲ نشان می‌دهد که ۳۸/۷ درصد از پاسخگویان در مجموعه عدم عضو قرار دارند و به همین ترتیب ۳۰/۴ درصد در مجموعه عمدتاً غیر عضو، ۲۲/۶ درصد در مجموعه نقطه‌ی گذار، ۶/۶ درصد در مجموعه عمدتاً عضو و ۱/۶ درصد در مجموعه عضویت کامل در مجموعه انسجام هنجاری قرار دارند.

جدول ۱۳. شاخص کارآمدی

۰/۹۹	۰/۷۵	۰/۵	۰/۲۵	۰/۰۱	گفتارهای ناظر بر کارآمدی
۵	۱۹	۳۰,۳	۲۶,۳	۱۹,	احزاب توانسته‌اند شهروندان را به پای صندوق‌های رأی بیاورند
۱,۳	۹,۷	۲۵,۳	۲۷,۳	۳۶,۳	احزاب توانسته‌اند با مشارکت مردم در انتخابات باعث مشروعیت نظام سیاسی شوند
۰	۱,۳	۱۶,۴	۲۹,۸	۵۲,۵	احزاب توانسته‌اند منابع را در جامعه به صورت عادلانه توزیع کنند
۰,۷	۵,۷	۱۸,۱	۲۸,۸	۴۶,۸	احزاب توانسته‌اند پیوسته از سیاست‌های حزبی که در قدرت است انتقاد کنند و اجازه ندهند حزب حاکم برخلاف مصالح سیاسی کشور گام بردارد
۱	۵,۷	۲۰,۷	۳۶,۷	۳۶	احزاب توانسته‌اند باعث مشارکت مردم در سیاست شوند

مجله مطالعات اجتماعی ایران، دوره نهم، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۴

۰/۹۹	۰/۷۵	۰/۵	۰/۲۵	۰/۰۱	گفتارهای ناظر بر کارآمدی
۰,۷	۵,۷	۱۴,۸	۳۲,۶	۶۴,۳	احزاب سیاسی توانسته‌اند از استبداد سیاسی جلوگیری کنند
۰,۷	۵,۳	۲۲,۷	۲۸,۷	۴۲,۷	احزاب با برگزاری دوره‌های آموزشی برای اعضای خود، توانسته‌اند آنان را برای فعالیت در عرصه سیاسی آماده کنند
۱,۳	۷,۳	۲۳,۳	۳۴,۷	۳۳,۳	احزاب توانسته‌اند برنامه‌های منظمی برای تعیین کاندیداهای حزبی خود جهت کسب پست‌های ریاست جمهوری و پارلمان داشته باشند
۰,۳	۷,۷	۲۰,۳	۳۷,۷	۳۴	احزاب توانسته‌اند مطالبات، تقاضاها و افکار عمومی را به دولت انتقال دهند
۱,۷	۴,۸	۱۹,۷	۳۲,۸	۳۵,۵	احزاب توانسته‌اند با انتقاد از برنامه‌های نامناسب دولت، دولت را پاسخگو کنند
۳	۱۶,۷	۳۳,۱	۲۸,۸	۱۸,۴	احزاب توانسته‌اند برنامه‌های خود را هنگام انتخابات از طریق بیانیه‌های حزبی، شعارهای انتخاباتی، سخنرانی‌ها، میزگردهای رسانه‌ای و مطبوعات به مردم اعلام کنند
۱	۴,۴	۱۶,۴	۲۴,۸	۵۳,۴	احزاب توانسته‌اند مانع از حضور نظامیان در عرصه سیاست شوند
۱	۲,۷	۱۰	۲۲,۷	۶۳,۷	احزاب توانسته‌اند پست‌های عالی کشور را براساس شایسته‌سالاری در بین افراد تقسیم کنند
۰,۳	۳,۷	۲۰,۳	۳۰,۳	۴۵,۳	احزاب توانسته‌اند دولت را موظف به اجرای قانون کنند
۰,۳	۲,۷	۱۰	۲۳,۳	۶۳,۷	احزاب توانسته‌اند در نظام سیاسی و مدنی کشور موجب کاهش رذیلت‌های اخلاقی شوند
۰	۱,۷	۹,۳	۳۰,۷	۵۸,۳	احزاب توانسته‌اند تبعیض اقتصادی و سیاسی را از جامعه بزدایند
۱	۳,۳	۱۷,۱	۳۳,۱	۴۵,۵	احزاب توانسته‌اند مردم را با حقوق شهروندی آشنا سازند
۲,۷	۱۱,۷	۲۵,۳	۳۲,۳	۲۸	احزاب توانسته‌اند دارای رسانه‌های ارتباطی باشند که در آن دیدگاه‌ها و مواضع خود را بیان کنند
۱,۳	۲,۳	۱۱	۲۹,۴	۵۵,۹	احزاب توانسته‌اند فعالیت‌های اقتصادی را از دستگاه‌های سیاسی و نظامی حذف کنند
۱/۲	۶/۴	۱۹/۱۶	۳۰/۰۴	۴۳/۸	شاخص کارآمدی

شواهد جدول شماره ۱۳ نشان می‌دهد که ۴۳/۸ درصد از پاسخگویان در مجموعه عدم عضو قرار دارند و به همین ترتیب ۳۰/۰۴ درصد در مجموعه عمدتاً غیر عضو، ۱۹/۱۶ درصد در مجموعه نقطه‌ی گذار، ۶/۴ درصد در مجموعه عمدتاً عضو و ۱/۲ درصد در مجموعه عضویت کامل در مجموعه کارآمدی قرار دارند.

تحلیل تبیینی

در سطح نظری، برمبنای نظم قیاسی، راه‌حل نظری مسئله استنتاج شد. در اینجا، راه‌حل نظری اقامه‌شده از طریق استدلال تجربی هدف داوری قرار گرفته است. برای داوری تجربی درباب فرضیه‌ها، از ارزش تحلیلی رگرسیون استفاده کرده‌ایم. استفاده از این ابزار در مقام داوری میزان عینیت گزاره‌های مشاهده‌ای را افزایش می‌دهد.

فرضیه اول: اگر میزان درک از کارآمدی احزاب بیشتر باشد، آنگاه میزان اعتماد به احزاب نیز افزایش می‌یابد.

در بررسی فرضیه، رابطه‌ی میان درک از کارآمدی با اعتماد به احزاب سیاسی در ابعاد سه‌گانه (اعتماد به کارگزاران احزاب، اعتماد به نهاد احزاب و اعتماد کل) تحلیل تجربی شده است. در جدول ۱۴ نتایج تحلیل رگرسیون ساده آمده است.

جدول ۱۴. رابطه‌ی رگرسیون اعتماد به احزاب بر درک از کارآمدی

ضرایب	اعتماد به کارگزاران احزاب	اعتماد به نهاد احزاب	اعتماد کل
R	۰/۶۵۴	۰/۷۱۶	۰/۷۴
R²	۰/۴۲۸	۰/۵۱۳	۰/۵۴
Sig	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰۰
Constant	۰/۰۶۷	۰/۱۱۷	۰/۰۹۲
B	۰/۶۶۹	۰/۸۵۲	۰/۷۶

رابطه‌ی میان درک از کارآمدی و اعتماد به احزاب سیاسی معادل ۰/۷۴ است. نسبتی از واریانس مشترک اعتماد به احزاب سیاسی، که از طریق درک از کارآمدی تبیین شده است ۰/۵۴ است، درواقع، R^2 برآوردی از واریانس اعتماد به احزاب سیاسی است که به‌وسیله‌ی درک از کارآمدی معین می‌شود.

$$(میزان درک از کارآمدی) = ۰.۷۶ + ۰.۰۹۲ Y$$

اگر تأثیر شرط علی درک از کارآمدی کنترل شود، ارزش‌آزمیداً اعتماد به احزاب سیاسی ۰.۰۹۲ است؛ یعنی پایه اعتماد به احزاب سیاسی قبل‌از ورود شرط علی درک از کارآمدی برابر با ۰.۰۱ است. حال، اگر درک از کارآمدی وارد تحلیل شود، شواهد نشان می‌دهد به‌ازای هر واحد تغییر مثبت در درک از کارآمدی، ۰.۷۶ واحد افزایش اعتماد به احزاب سیاسی تخمین زده می‌شود. می‌توان داوری کرد که گزاره مشاهده‌ای موجود در بازه صفر و یک با ضریب زاویه ۰.۷۶ درجه با این گزاره نظری سازگار است: «اگر میزان درک از کارآمدی احزاب بیشتر باشد، آن‌گاه میزان اعتماد به احزاب نیز افزایش می‌یابد».

فرضیه دوم: اگر میزان درک از انسجام هنجاری احزاب بیشتر باشد، آن‌گاه میزان اعتماد به احزاب نیز افزایش می‌یابد.

در بررسی تجربی فرضیه، رابطه میان درک از انسجام هنجاری با اعتماد به احزاب در ابعاد سه‌گانه تحلیل تجربی شده است. در جدول ۱۵ نتایج تحلیل رگرسیون ساده آمده است.

جدول ۱۵. تأثیر رگرسیون اعتماد به احزاب بر درک از انسجام هنجاری

ضرایب	اعتماد به کارگزاران احزاب	اعتماد به نهاد احزاب	اعتماد کل
<i>R</i>	۰/۵۳۸	۰/۵۷۷	۰/۶۰۲
<i>R</i> ²	۰/۲۸۹	۰/۳۳۳	۰/۳۶۳
<i>Sig</i>	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
<i>Constant</i>	۰/۰۹۲	۰/۱۵۲	۰/۱۲۲
<i>B</i>	۰/۵۱۷	۰/۶۴۵	۰/۵۸۱

رابطه میان درک از انسجام هنجاری و اعتماد به احزاب سیاسی معادل ۰.۶۰ است. نسبتی از واریانس مشترک اعتماد به احزاب سیاسی، که از طریق درک از انسجام هنجاری تبیین شده است، ۰.۳۶ است.

$$(میزان درک از انسجام هنجاری) = ۰.۵۸ + ۰.۱۲ Y$$

اگر تأثیر شرط علی درک از انسجام هنجاری کنترل شود، ارزش‌آزمیداً اعتماد به احزاب سیاسی ۰.۱۲ است؛ یعنی پایه اعتماد به احزاب سیاسی قبل‌از ورود شرط علی درک از انسجام

هنجاری برابر با ۰,۰۱ است. حال، اگر درک از انسجام هنجاری وارد تحلیل شود، شواهد نشان می‌دهد به‌ازای هر واحد تغییر مثبت در درک از انسجام هنجاری، ۰,۵۸ واحد افزایش اعتماد به احزاب سیاسی تخمین زده می‌شود. می‌توان داوری کرد که گزاره‌ی مشاهده‌ای موجود در بازه‌ی صفر و یک، با ضریب زاویه‌ی ۰,۵۸ درجه، با این گزاره‌ی نظری سازگار است: «اگر میزان درک از انسجام هنجاری احزاب بیشتر باشد، آن‌گاه میزان اعتماد به احزاب نیز افزایش می‌یابد».

فرضیه سوم: اگر میزان درک از شفافیت سازمانی احزاب بیشتر باشد، آن‌گاه میزان اعتماد به احزاب نیز افزایش می‌یابد.

در بررسی تجربی فرضیه، رابطه‌ی میان شفافیت سازمانی با اعتماد به احزاب در ابعاد سه‌گانه تحلیل تجربی شده است. در جدول ۱۳ نتایج تحلیل رگرسیون ساده آمده است.

جدول ۱۳. تأثیر رگرسیون اعتماد به احزاب بر درک از شفافیت سازمانی

اعتماد کل	اعتماد به نهاد احزاب	اعتماد به کارگزاران احزاب	ضرایب
۰,۶۵۳	۰,۵۸۵	۰,۶۳۱	<i>R</i>
۰,۴۲۷	۰,۳۴۳	۰,۳۹۷	<i>R</i> ²
۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	<i>Sig</i>
۰,۱۱۷	۰,۱۵۸	۰,۰۷۶	<i>Constant</i>
۰,۷۴۹	۰,۷۷۸	۰,۷۲۱	<i>B</i>

رابطه‌ی میان درک از شفافیت سازمانی و اعتماد به احزاب سیاسی معادل ۰,۶۵ است. نسبتی از واریانس مشترک اعتماد به احزاب سیاسی، که از طریق درک از شفافیت سازمانی تبیین شده است، ۰,۴۲ است.

$$Y (\text{میزان درک از شفافیت سازمانی}) = ۰,۱۱ + ۰,۷۴ (\text{میزان اعتماد به احزاب سیاسی})$$

اگر تأثیر شرط علی درک از شفافیت کنترل شود، ارزش‌ازمبدأ اعتماد به احزاب سیاسی ۰,۱۱ است؛ یعنی پایه‌ی اعتماد به احزاب سیاسی قبل از ورود شرط علی درک از شفافیت سازمانی برابر با ۰,۰۱ است. حال، اگر درک از شفافیت سازمانی وارد تحلیل شود، شواهد نشان می‌دهد به‌ازای هر واحد تغییر مثبت در درک از شفافیت سازمانی، ۰,۷۴ واحد افزایش اعتماد به احزاب سیاسی تخمین زده می‌شود. می‌توان داوری کرد که گزاره‌ی مشاهده‌ای موجود در بازه‌ی صفر و یک، با ضریب زاویه‌ی ۰,۷۴ درجه، با این گزاره‌ی نظری سازگار است: «اگر میزان شفافیت سازمانی احزاب بیشتر باشد، آن‌گاه میزان اعتماد به احزاب نیز افزایش می‌یابد».

فرضیه ترکیبی: اعتماد به احزاب تابعی از ترکیب متغیرهای علی ناظر بر درک از کارآمدی، درک از شفافیت سازمانی و درک از انسجام هنجاری احزاب است؛ به گونه‌ای که هرچه درک از کارآمدی، درک از شفافیت سازمانی و درک از انسجام هنجاری احزاب بیشتر باشد، اعتماد به احزاب نیز بیشتر می‌شود.

همه عناصر مفهومی دستگاه نظری بر ساخته این پژوهش در این فرضیه آمده‌اند. بنابراین، داوری تجربی در باب این فرضیه، داوری در باب دستگاه نظری بر ساخته این پژوهش است. در اینجا به این پرسش پاسخ داده می‌شود که: «دستگاه نظری بر ساخته این پژوهش چه میزان از تغییرات اعتماد به احزاب را تبیین می‌کند؟». در پاسخ به این سؤال، همبستگی اعتماد به احزاب، با ترکیب خطی مجموعه علی درک از کارآمدی، درک از شفافیت سازمانی و درک از انسجام هنجاری، محاسبه و وزن هر یک از آنها بر اعتماد به احزاب تعیین شده است.

جدول ۱۴. رگرسیون ترکیبی اعتماد به احزاب بر شروط علی

اعتماد به	Reg coefficients									
	R	R ²	Sig	Constant	B1	B2	B3	Beta1	Beta2	Beta3
کارگزاران احزاب	۰.۷۱۳	۰.۵۰۸	۰.۰۰۰	۰.۳۲	۰.۳۹۶	۰.۰۷۵	۰.۳۸۸	۰.۳۴۶	۰.۰۷۸	۰.۳۸۰
نهاد احزاب	۰.۳۳۸	۰.۵۲۵	۰.۰۰۰	۰.۸۹	۰.۲۶۵	۰.۱۱۷	۰.۶۱۲	۰.۲۰	۰.۱۰۵	۰.۵۱۵
اعتماد کل	۰.۷۸۰	۰.۶۰۹	۰.۰۰۰	۰.۶۱	۰.۵۰۰	۰.۰۹۶	۰.۳۳۰	۰.۴۸۸	۰.۱۰۰	۰.۳۸۸

شروط علی به ترتیب عبارت‌اند از: درک از کارآمدی، درک از شفافیت سازمانی و درک از انسجام هنجاری.

معلول اعتماد به احزاب

همبستگی رگرسیون شاخص اعتماد به احزاب با ترکیب مجموعه‌های درک از کارآمدی، درک از شفافیت سازمانی و درک از انسجام هنجاری برابر با ۰.۷۸۰ است. نسبتی از واریانس اعتماد به

احزاب، که از طریق مشارکت نسبی شروط علی درک از کارآمدی، درک از شفافیت سازمانی و درک از انسجام هنجاری تبیین شده است، به اندازه ۰.۶۰۹ است.

(درک از انسجام هنجاری) $+ ۰.۳۳۰$ + (درک از شفافیت سازمانی) $+ ۰.۰۹۶$ + (درک از کارآمدی)

$$Y (\text{اعتماد به احزاب}) = ۰.۶۱۰ + ۰.۵۰$$

براساس شواهد تجربی موجود در تابع Y (اعتماد کل)، اگر تأثیر شرایط علی موجود در تحلیل را ثابت نگاه داریم، متوسط اعتماد اجتماعی به احزاب ۰.۰۶۱ است. این شواهد تجربی بیان می کنند زمانی که شرایط علی وارد تحلیل می شوند، به ازای هر واحد افزایش از شروط علی درک از کارآمدی، درک از شفافیت سازمانی و درک از انسجام هنجاری، به ترتیب به اندازه ۰.۰۴۸، ۰.۱۰ و ۰.۲۸ واحد تغییر در اعتماد به احزاب برآورد می شود.

براساس یافته‌های تابع مزبور می توان دآوری کرد که در تبیین اعتماد به احزاب، به ترتیب، عوامل کارآمدی، شفافیت سازمانی و انسجام هنجاری وزن بیشتری دارند. در جمع بندی، می توان دستگاه نظری بر ساخته این تحقیق را، به منزله راه حل نظری مسئله اعتماد اجتماعی به احزاب، دارای قدرت تبیین زیاد ارزیابی کرد.

نتیجه گیری

در این مقاله، استدلال شد که اعتماد به احزاب سیاسی برای نهادینه شدن احزاب ضروری است؛ زیرا اعتماد شهروندان را به احزاب سیاسی پیوند می دهد و موجب مشروعیت و کارایی آنها می شود. براساس دلالت های نظریه اعتماد زتومکا و اوفه، دستگاه متناسب با مسئله پژوهش ساخته و رابطه متغیرهای درک از کارآمدی، درک از شفافیت سازمانی و درک از انسجام هنجاری با اعتماد به احزاب سیاسی بررسی شد.

یافته های توصیفی دلالت بر آن داشتند که شهروندان بیشتر عدم عضو در مجموعه اعتماد به احزاب سیاسی هستند تا عضو. براساس یافته های تبیینی، میان اعتماد به احزاب سیاسی و ترکیب خطی متغیرهای مستقل موجود در تحلیل به میزان $R=۰.۷۸$ هم تغییر می وجود داشت و نسبتی از واریانس اعتماد شهروندان به احزاب، که از طریق ترکیب شرایط علی تبیین شده است، به اندازه $R^2=۰.۶۰۹$ بود. در اینجا باید دید نتایج تحلیل تجربی تا چه حد با دستگاه نظری این پژوهش سازگاری یا تناقض دارد. دستگاه نظری پژوهش به شرح ذیل است:

کارآمدی (A) \supset (شفافیت سازمانی * انسجام هنجاری) \supset (اعتماد به احزاب سیاسی)

ساختار دستگاه نظری بدین‌گونه است که کارآمدی، به‌شرط وجود انسجام هنجاری و شفافیت سازمانی، به جلب اعتماد به احزاب سیاسی منجر می‌شود. درباب پیامدهای یافته‌های تجربی در دستگاه نظری این پژوهش می‌توان گفت میان گزاره‌های مشاهده‌ای ناظر بر کارآمدی، انسجام هنجاری و شفافیت سازمانی رابطه‌ی مبتنی بر سازوکار علی برقرار است. بر مبنای این یافته‌ها، می‌توان نتیجه گرفت که دستگاه ساخته‌شده از قدرت تبیینی زیادی برخوردار است.

کارآمدی متوجه کردار و رفتار حال حاضر احزاب سیاسی است. احزاب سیاسی باید مسئولیت دفاع از منافع گوناگون جامعه و حقوق شهروندان را به‌عهده بگیرند؛ مطالبات شهروندان را به سطح سیاست‌گذاری انتقال دهند؛ از استبداد سیاسی جلوگیری کنند؛ مانع مداخله نظامیان در عرصه سیاسی شوند؛ سیاست‌مداران را درباره عملکردشان پاسخگو کنند و... رعایت هنجارهای اجتماعی (قانون، اخلاق و...) از سوی احزاب سیاسی نیز به جلب اعتماد به آنها منجر می‌شود؛ یعنی فعالیت‌های احزاب بایست براساس قوانین روشن باشد، احزاب باید به قوانین انتخاباتی پایبند باشند، و از تخریب احزاب رقیب خودداری کنند. درنهایت، شفافیت احزاب سیاسی نیز به جلب اعتماد به آنها منجر می‌شود. اگر اطلاعات مربوط به علت وجودی، فعالیت‌ها، عملکردها و ناکامی‌های احزاب سیاسی گزارش شود و برای نظارت و بازبینی در دسترس شهروندان قرار گیرد، شهروندان حاضر خواهند بود به احزاب سیاسی اعتماد کنند. همان‌طور که شواهد پژوهش نشان داد، اعتماد شهروندان به شفافیت، انسجام هنجاری و کارآمدی احزاب سیاسی، بیشتر شهروندان در مجموعه‌های شفافیت سازمانی، انسجام هنجاری و کارآمدی احزاب سیاسی عضو نیستند.

با استناد به شواهد تجربی پژوهش‌های پیشین و این پژوهش، احزاب سیاسی در ایران نتوانسته‌اند اعتماد شهروندان را جلب کنند. اعتماد شهروندان به کیفیت احزاب می‌تواند معیار مهمی برای نهادینه‌شدن احزاب باشد. احزاب برای ادامه حیات خود به مشارکت و همکاری شهروندان وابسته هستند. شهروندان به احزاب سیاسی اعتماد ندارند؛ همین باعث می‌شود که با احزاب همکاری نکنند و موجودیت آنها برای شهروندان فاقد مشروعیت باشد و از کارآیی آنها بکاهد.

منابع

اشرفی خیرآبادی، حمید (۱۳۹۰) *احزاب ایرانی*، تهران: افراز.
تاجبخش، کیان (۱۳۸۴) *سرمایه اجتماعی، اعتماد، دموکراسی و توسعه*، ترجمه افشین خاکباز و حسن پویان، تهران: شیرازه.

- حیدری، سیامک (۱۳۸۸) عوامل مؤثر بر اعتماد سیاسی دانشجویان دانشگاه شریف، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی.
- زومکا، پیوتر (۱۳۸۴) اعتماد: یک نظریه جامعه‌شناختی، ترجمه فاطمه گلابی، تبریز: اتحاد.
- ساعی، علی (۱۳۸۶) *دموکراتیزاسیون در ایران (۱۳۸۵-۱۳۸۲)*، تهران: آگاه.
- ساعی، علی (۱۳۸۶) *روش تحقیق در علوم اجتماعی با رهیافت عقلانیت انتقادی*، تهران: سمت.
- ساعی، علی (۱۳۸۸) «معرفت‌شناسی فازی و دلالت‌های روش‌شناختی آن در علم اجتماعی»، *مطالعات اجتماعی ایران*، ویژه‌نامه روش‌شناسی انجمن جامعه‌شناسی ایران، دوره سوم، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۸، صص ۵۱-۸۱.
- ساعی، علی (۱۳۹۰) *تحلیل فازی اعتماد اجتماعی*، تهران: جامعه و فرهنگ.
- سازمان ملی جوانان (۱۳۸۷) *سنجش سرمایه اجتماعی جوانان در ایران*، تهران.
- سازمان ملی جوانان (۱۳۸۰) *وضعیت نگرش جوانان ایران*، گزارش نهایی نتایج پژوهش مشاوره ملی جوانان، تهران: نسل سوم.
- شارع‌پور، محمد (۱۳۸۸) «بررسی عوامل مؤثر بر اعتماد اجتماعی به نیروهای انتظامی (مطالعه موردی: استان مازندران)»، *جامعه‌شناسی کاربردی*، سال بیستم، شماره ۴: صص ۱-۱۶.
- شایگان، فریبا (۱۳۸۶) بررسی رابطه دین‌داری و اعتماد سیاسی، پایان‌نامه دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی.
- طالبی، ابوتراب و همکاران (۱۳۸۸) «عوامل مؤثر بر اعتماد سیاسی دانشجویان دانشگاه شریف»، *پژوهشنامه علوم سیاسی*، سال سوم، شماره ۴: صص ۱۷۹-۲۰۸.
- غفاری، غلامرضا (۱۳۸۳) *اعتماد اجتماعی در ایران: تحلیل یافته‌های پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان*، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- عبداللهی، محمد و همکاران (۱۳۹۰) *بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی در شهر تهران*، تهران: معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران (اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی).
- کمالی، افسانه (۱۳۸۳) *مطالعه تطبیقی اعتماد در دو حوزه فرهنگ و سیاست (با تأکید بر سازمان‌های تخصصی)*، پایان‌نامه دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۰) *پیامدهای مدرنیت*، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: مرکز.
- نظام‌مافی، اتحادیه (۱۳۷۱) *احزاب سیاسی در مجلس سوم (۱۳۳۴-۱۳۳۳ ه.ق)*، تهران: تاریخ ایران.
- نوزری، حسینعلی (۱۳۸۱) *احزاب سیاسی و نظام‌های حزبی*، تهران: گستره.
- هانتینگتون، ساموئل (۱۳۸۲) *سامان سیاسی در جوامع دستخوش دگرگونی*، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: علم.
- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (۱۳۸۰) *یافته‌های پیمایش در ۲۸ استان کشور: ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان*. تهران.

- Bretzer, Noren, (2002), How Can Institutions Better Explain Political Trust than Capitals Dose? PHD Theses, Sweden: University of Gothenburg.
- Institutional Theories in Russia, Journal of Comparative Political Studies.
- Newton, Kenneth, (2001), "Trust, Social Capital, Civil Society and Democracy", International Political Science Review, Vole 22, No. 2, 201-214.
- Offe, Claus, (1999), "How Can We Trust Our Fellow Citizens?" Pp,42-87 in: Warren, Mark E. (ed.), Democracy and Trust. Cambridge: Cambridge University Press.